

Herluf Nielsen: Skæbnedage og hverdage i dansk middelalder. Diplomatarium Danicum og Danmarks Riges Breve. Det danske Sprog- og Litteraturselskabs Præsentationshæfte nr. 2. Kbh., 1976. 20 s.

Diplomatarium Danicum 2. række 1. bind 1250-1265. Udgivet ved Franz Blatt og Gustav Hermansen under medvirkning af C.A. Christensen. Kbh., 1938. Udgivelsesprincipper for 2. række, s. VII-XII.

Danmarks Riges Breve 2. række 1. bind 1250-1265. Ved Gustav Hermansen. Kbh., 1938. Indledning af Franz Blatt, s. VII-XVI.

Diplomatarium Danicum 3. række 9. bind 1371-1375. Ved C.A. Christensen og Herluf Nielsen. Kbh., 1982. Oversigt over medarbejdere og arbejdsfordeling, s. VI-XI.

Tage E. Christiansen: Nekrolog over Niels Skyum-Nielsen. Historisk Tidsskrift bd. 83, 1983, s. 223-232.

Herluf Nielsen: Nekrolog over C.A. Christensen. Historisk Tidsskrift bd. 91, 1991, s. 204-207.

Esben Albrechtsen

JØRGEN H. BARFOD: Flådens fødsel, Marinehistorisk Selskabs Skrift nr. 22, København 1990. 232 s.

Dansk maritimhistories store gamle mand, Jørgen H. Barfod, har i sit otium sat sig for at opklare problemet om, hvornår der opstod en kongelig flåde af orlogsskibe. Det er der kommet en særdeles læseværdig og smukt publiceret afhandling ud af. De kendte kilder helt tilbage fra Dronning Margrethes tid og frem til og med Frederik I er gennemgået og systematisk støvsuget for oplysninger om orlogsskibe og flåderustninger, mens nyt er føjet til, hentet fra udlandet. Hanserecesser og britiske kilder har vist sig givtige, de sidste på grund af de tidvis nære relationer til England og Skotland.

Bogens hovedresultat er, at orlogsflådens fødsel var en århundredlang foreteelse, idet Barfod definerer sit undersøgelsesobjekt som forekomsten af en permanent bestand af kongelige krigsskibe. Imod denne definition kan intet indvendes, selv om forfatteren geråder i sproglig strid med sig selv, eftersom også de skibe, der blev udskrevet fra len og købstæder ifølge Margrethes forordning af 1396, jo uundgåeligt må siges at udgøre en flåde, omend ikke i kongelig eje. Det samme gælder de udenlandske skibe, som Øresunds behersker brutalt beslaglagde, når han havde behov for at supplere sin sømagt. I det mindste formelt var disse skibe dog ikke hans egne.

De første rigtige kongelige orlogsskibe kan konstateres under Erik af Pommern, og for så vidt vil en dansk flådelistes skib nr. 1 blive *Den Store Ark* fra 1414. Men en sådan liste – som bringes side 201-208 – vil aldrig blive komplet. Igen og igen må Barfod med beklagelse konstatere, at navnet på dette eller hint skib desværre ikke er nævnt. Kilderne flyder nu engang kun dråbevis, når det gælder det omhand-

lede tidsrum, hvormed ikke sagt, at bogen ikke på mange væsentlige punkter kaster nyt lys over den maritime side af Danmarks historie. Det er eksempelvis slående, så tit de danske konger stod til søs i egen, høje person. Den megen tid på havet dokumenteres ved formen »Datum in navi nostra probe«, der samtidig godtgør, at dette var kongelige skibe. Og et »fund« er sandsynliggørelsen af, at et kalkmaleri i Udbyneder kirke er det opsigtsvækkende store *Maria*, som blev bygget af kong Hans og siden af Christian II så sørgeligt afhændet for en slik i Nederlandene. Trist at Barfod ikke nåede at tilføje en henvisning til Niels Probsts fortrinlige artikel med et rekonstruktionsforslag netop af dette skib – publiceret i *Marinehistorisk Tidsskrift* 1990 nr. 2.

Med bogen om flådens fødsel skulle det nu være slut med den ensidige fokusering på kong Hans og hans skibsværft i Nakskov fjord. Formuleringen er anmelderens, for forfatteren er besynderligt beskeden med at fremhæve sit hovedresultat. Men flådens tilblivelse var altså en proces, der forløb fjortenhundredtallet igennem, og i forbifarten får *Holmen* – at forstå som en af øerne ved hovedstaden – også tildelt en tidlig rolle. Det er ikke ringe resultater at fremvise.

Anders Monrad Møller

ERICH HOFFMANN: Spätmittelalter und Reformationszeit. Geschichte Schleswig-Holsteins 4. Band, Teil 2. Neumünster, Karl Wachholtz Verlag, 1990. 517s.

Professor Hoffmann, netop fratrådt sin lærestol i Slesvig-Holstens historie ved Kiels Universitet, har efter ti års arbejde færdiggjort en skildring af de gamle hertugdømmers historie i senmiddelalder og reformationstid. Vel har denne flittige og produktive forsker skrevet om andre tidsperioder helt frem til samtids-historien, men sine fleste kræfter har han nedlagt i arbejdet med middelalderhistorien som vi må tro at hans hjerte især banker for. Inden for den har han gennem et livs forskning placeret sig som en bredt orienteret fagmand der foruden hjemstavnsens især har dyrket nordisk historie, hanse-, forfatnings-, og kirkehistorie. Han har derfor forudsætningerne for at sætte hertugdømmernes historie ind i en bred sammenhæng, og lad det med det samme være sagt: det foreliggende værk er en lykkelig syntese af nyere tysk og dansk forskning om emnet.

Traditionen med hensyn til udformning af Slesvigs og Holstens historie er lang og har altid stået i et forhold til den politiske udvikling i samfundet som helhed, fra pointering af 'den historiske ret' over nationalitetsmodsatningen til den nyeste tids afspænding. I den geniale slesvigholstenske historiker Georg Waitz' Schleswig-Holsteins Geschichte I-II (1851-52) indtog den politiske historie og forfatningshistorien naturligt nok førstepladsen, og der blev her grundlagt en tradition for vægtningen af historiens enkelte sider som genfindes i nærværende arbejde. Helt frigjort er professor Hoffmann imidlertid fra den gamles uvilje mod de danske. Hans afslappede forhold til det nationale ses måske allerbedst i skildringen af Niels Ebbesen der ses som en modig forkæmper for den jyske adels rets krav, ikke som nogen dansk Vilhelm Tell og nationalhelt. Omvendt er den kullede greve heller ikke skildret som den der støder porten til Slesvig op for tyskheden. Det er dog næppe tilfældigt at forfatteren fortsat kalder Gerhard for 'den Store' med begrundelse i hans politiske og militære evner og menneskelige træk.